

Gabriel Ensenyat i el llibre

Fuster i els mallorquins El debat identitari a la Mallorca tardofranquista

Pel seu interès, reproduïm les pàgines que el catedràtic de Filologia Catalana a la Universitat de les Illes Balears i doctor en Història Medieval Gabriel Ensenyat dedica a l'impacte de *Nosaltres, els valencians*:

Amb *Nosaltres, el valencians* el País Valencià es feia pensable. I se'n feia a partir de la racionalitat, l'anàlisi fecunda d'una realitat històrica projectada en clau de present i la intuïció sempre raonable amb què Fuster adobava la proposta. Res a veure amb les proposicions abstractes, metafísiques, ontològiques i essencialistes —en definitiva, desbaratades— de l'Espanya imaginada i irreal, eterna, dels Unamuno, Ortega, Menéndez Pidal, Sánchez Albornoz i companyia. Quan Fuster redacta *Nosaltres, els valencians* el debat identitari espanyol es trobava sota els efectes al·lucinògens de la famosa controvèrsia entre Claudio Sánchez Albornoz i Américo Castro, una sarsuela apoteòsica. Precisament la disputa entre les dues patums espanyoles no havia passat debades en l'horitzó intel·lectual de Fuster. L'assagista s'havia referit més de dues vegades als plantejaments ahistòrics que sobre les essències pàtries, s'entén que espanyoles, havien contaminat —i ho continuen fent avui— qualsevol proposta de definir plausiblement el col·lectiu espanyol. I, de manera especial, el prohòmic de

Sueca va incidir en el famós debat entre Castro i Sánchez Albornoz sobre si Espanya i tot allò que l'envoltava havia sorgit a l'edat mitjana, com proposava don Américo, o era una realitat intemporal originada en la boira del temps, tesi de don Claudio. Els articles de Fuster recollits sobre la matèria al volum *Contra Unamuno i tots els altres*, sota la curada —i acurada— edició de Ferran Garcia-Oliver, són antològics. Per descomptat que la visió d'aquella controvèrsia que, en el fons, era fictícia (perquè d'entrada hom pressuposava l'existència d'una inqüestionable espanyolitat comuna a tots els territoris peninsulars i les illes adjacents, bé que amb la nafra portuguesa), passada per la incisiva ploma fusteriana, era d'allò més heterodox (més ben dit, obertament herètic!) i a les Espanyes el comentari fusterià fou gairebé —i convenientment— ignorat. I ho és encara, fins i tot pels pocs crítics del deliri, sobretot del sanchezalbornocià, que no esmenten Fuster tot i ser qui millor va comentar aquella paranoia. Potser perquè, equivocadament, recorren de manera exclusiva a l'article acadèmic o al treball publicat en una revista d'impacte en lloc de prioritzar l'agudesia intel·lectual del raonament lliure. Insolències com la de definir les pàgines de don Claudio com Quin tebeo, Déu meu! no mereixien altra cosa que el silenci. Així i tot, quan Fuster raonava amb la fondària del pensador



conspicu –també era un raonament de pes això del tebeo, potser més i tot, encara que pugui semblar més trivial al lector superficial–, la seva observació resultava capital:

Història? Res d'això. La discussió entorn de l'ésser dels espanyols és, al capdavall, un plantejament militant, ideològic de cap a peus, marginal als interessos reals de la Història. No s'intenta aclarir tant el passat com projectar un futur. La veritat no és un dictamen sobre el passat sinó un programa.

Efectivament, com deia Fuster, a l'hora de fer Història tot allò que no és erudició és política. I en el cas de Sánchez Albornoz i Américo Castro encara que, d'erudició, precisament no en faltava, aquesta es trobava subordinada a la política. Hi estava al seu servei. Quan algú va contradir Fuster, com José Luis López Aranguren, ho feu en nom de don Américo, i això que aquest era qui sortia més ben parat de l'ensulsiada fusteriana. Més de dos (de la concisa nòmina de lectors que devia tenir Fuster a la Pell de Brau) no degueren entendre res del que escrivia el suecà, més enllà de la insolència. L'esquema mental d'allà era (era?) als antípodes del d'ací. Més de mig segle després cal constatar que les coses han canviat poc: la incapacitat mesetària d'entendre els altres fa feredat.

A més de fer referència a la polèmica entre Sánchez Albornoz i Américo Castro, dos autèntics homenots

espanyols en el sentit del terme encunyat per Josep Pla – uns homenots, però, amb la brúixola sense nord, sobretot en el cas del primer, encara que Déu ens guardi de negar-ne el valor intel·lectual–, els articles de Fuster tractaven d'arribar a un públic nombrós i influir-hi. Ho aconseguiren, certament. Els textos recollits a *Contra Unamuno i tots els altres*, publicats inicialment a *La Vanguardia*, *Tele/Expres* i *Informaciones*, constitueixen una càustica passada de factura als tòpics de l'espanyolisme liberal, cosa que sempre s'ha presentat com a avançat i modernitzador, sense el complex de l'espanyolisme ranci que no sol passar de la irracionalitat, l'exabrupte o la insensatesa sublim del *Novio de la muerte* que fa ben pocs anys encara vàiem cantar a quatre ministres de Rajoy. El patetisme dels qui invocaven l'Espanya antediluviana invalidava qualsevol debat intel·lectual o, simplement, mínimament seriós. Però el programa liberal –Sánchez Albornoz i Américo Castro eren dos liberals antifranquistes exiliats– era una enganyifa molt pitjor perquè podia atreure ingenus i despistats diversos sota l'embolcall pseudoprogressista. Encara ara hi ha qui pretén emascarar sota l'etiqueta de liberal qualsevol involució centralista. Res de nou, però. S'entén, per tant, que Fuster dirigís la seva atenció de manera prioritària a aquest costat i no a l'altre, per al qual el debat només té sentit si és a base de pronunciaments i canonades.

El llibre de Gabriel Ensenyat és premi Joan Fuster i ens ve cedit per gentilesa de l'autor i l'editorial 34. ■